

A magyar irodalom tanára, meglehet, nem ismeri Homeros Iliasának az 54. lapon idézett helyét. Annál kevésbé találja meg azután a vonatkozást az idézet s Sokratesnek abból vont álmofejtése között. De meg itt a tanulóra való tekintetből is szükség van némi fölvilágosításra. Phthianak csak pár szóval való megjelölése talán közelebről is érthetővé tette volna Kriton csodálkozását az álmon. Ő ugyanis akkor Sokrates megmentésével van elfoglalva s a IV. fejezet végén meg is nevezi Thessaliát, hogy akár oda is menekülhetne; vannak ott jó barátai, a kik Sokratest nagyra becsülik s kezeskednek róla, hogy semmi bántódása sem lesz. — Mintha csak az álmot épen Sokrates szabadulására akarta volna magyarázni.

Socrates eme szavaihoz (53. lap alján): „S mi az? talán megérkezett Delosból a hajó, a melynek megérkeztekor meg kell halnom?“ világos magyarázat kell. Ugyanitt jó alkalom volna megmondani, mik voltak a Delia-k, melyek a Bevezetés 12. pontjában is említvők minden legkisebb megjegyzés nélkül.

A 48. lap 55. jegyzete kétségbe visz arra nézve, hogyan szabadúlhatott volna föl Sokrates, ha 30 szavazattal többet kapott volna. Pedig a görög törvénykezésben megtalálhatjuk annak is a magyarázatát. Szavazatok egyenlő megoszlása esetén ugyanis az előlülő szavazata (mint afféle ψήφος Ἀθηνᾶς) a vádlott javára esett. — A 12. lap 11. sorában 91 helyébe 80-at kell írni.

A 49. lapról a 65. és 66. sz. jegyzet ilyen alakban bátran elmaradhatott volna. A 68. lap 7. sz. megjegyzése a cél szempontjából véve nagyon lakonikus.

Azt is jelentékeny hibának tartom, ha ugyanazon iskolai könyvben helyesírási eltérések vannak. Már maga az is elég baj, hogy a különböző kézi könyvek más-más helyesírást követnek. Jelen esetben azonban méltányolható mentség lehet abban a körülményben, hogy e könyv 3 ember munkájával készült,*) és hogy sürgős megjelenése az oktatás érdekében égető szükség volt.

—ef.

A valóságosságról

Aesthetikai tanulmány az irodalom és művészetek köréből, írta ifj. Mitrovics Gyula. Budapest, 1893. 8°. 117 lap, ára 80 kr.

Már maga a cím, vagy is inkább a tanulmány köre, a honnan merít Mitrovics, maga elég arra, hogy érdeklődéssel vegyük kezünkbe könyvecskéjét, mint szerény aesthetikai irodalmunk újabb termékét.

*) Ámbár ezt a mentséget gyengíti az a körülmény, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszterium pár évvel ezelőtt iskolákban a magyar tud. Akadémia szentesítette helyesírás használatát és tanítását rendelte el.

Mert keserű ugyan, de való igaz írónk vádja (Előszó), hogy a „Magyar közönség előtt a széptani irodalom terén még nagyon sok újat lehet mondani, miket az újdonság lovagjai más irodalomban már rég szeretnének az elavúlt dolgok közé sorozni.“ A vékony kötetke első része (az egész mű 3 szakaszra oszlik) a szép lényegének vizsgálatával, elemeivel s hatásával foglalkozik általában, önerzetes lélekkel nyúlva bele abba a méhkasba, melyben szilárdabb alapú, tartós meghatározás még ma sem található. A hány fő, annyi vélemény s legtöbbször valamelyik filozofiai iskola okoskodásai: vagy nagyon alanyiak, vagy ingadozók és szétterpedtek. Erkölcsi alapon indul ki szintén, s így elemezget Aristotelestől föl, főként a német filozofusok, szépészek, költők: Baumgarten, Kant, Schelling, Goethe, Schiller, Hegel, Vischer fonalán, hogy innen és amonnan pótolja, javítgassa a hiányokat s meghatározást kíséreljen: „A szép a szellemi tartalomnak eleven és jellemzetes alakban való kifejezése,“ a mi elvégre mind egészében, mind részleteiben elfogadható, bár később a megokolásnál, a zeneművészetnek túlságos kicsinylését, hogy abban éppen nincsen gondolat, csupán hangulat, nem írjuk alá.

A II-ik rész a két egyenlő oldal (eszmei és alaki) közül az eszmei kiemeléssel, más szóval az idealisálással foglalkozik. Előbb az általánosság bevezető hangján a nagy természet mindennapi jelenségeiből indul ki, hogy kutatása induktív módszerével a végső pont, az ember benső világára támaszkodva fejtegethesse nézeteit, a lélek aesthetikai hajlamait, törekvéseit s vonhassa meg a határt a való élet s a művészet feladata között. Szerző az ember eszményiesítő, vagy általánosabban művészi hajlamait e 2 fő forrásából veszi a léleknek: a) utánzási hajlamából; b) az utánzás által testet öltött gondolatban való gyönyörködés, s a gondolatnak előállításából. Például az ókori plasztikus művészet két remek alkotására, az otricoli Zeüs-főre s Praxiteles knidosi Venusára hivatkozik, mint az emberi észszel kigondolt s emberi képmásra teremtett valódi férfi és női alak örök mintaképeire. A klasszikus ókor tárgyalása után egy hatalmas ugrással a keresztyén közép-kornál állapodik meg, s rajzolgatja ennek előbb satnya, kiszáradt eszményképeit, majd alkotásainak eredményét, lelkületét, a főbb iskolákat koncepciójukkal és erejükkel, hogy mint domborodik ki lassanként eszményük a minden korok legragyogóbb alakja az istenember, Krisztus alakja körül. Szépen sikerült részlete e ciklusnak az, midőn a byzanci kor borús sötétjében kezdi színezgetni a renaissance derengő hajnalát, az eszme, lélek és idea nemesbülését; csak hogy erejét aztán itt, a korszakos geniek rajzolásánál a mint mutogatja, ép úgy el is aprózza, értekezése tárgyát majdnem feledi s tárgyalása főfonala apró szálakká szakadozik szét. Szerző az aesthetikai fő elv kutatása helyett a művészi iskolák képviselőinek festegetésébe, vagy mondjuk nevéen: a festészet taglalásába bocsátkozik. Értzi, hogy

odahaza van, s nem is vágyik menekülni, pedig magyarázgatása végül a könyvecske keretén egészen kívül eső művészettörténeti kivonattá fajul, s előáll az arány, hogy míg az értekezés e fejezetének 25 lapja közül 18-on át csak kedvencz tárgyáról beszél, a többi másnemű művek ismertetésére elégnek talál 4 oldalt, egy Shakespeare, Göthe, Petőfi, Arany remekeit csak amúgy futólagosan emlegetve.

A III-ik szakaszban az eszményítés főbb elveinek összefoglalása után a materialismusról értekezik, s pár festészeti remek (Sixtus Madonnája) itt már egyenesen a túlságig vitt geometriai bonczolgatása, számításai után az imént említett irány mai főképviselője Zola ellen támad. És küzd a természetű utánzás, a tiszta hűség ellen tudása egész erejével. Itt belemelegszik megint, s stylja, hangulata egészen föllendül, úgy hogy a mű valódi súlypontja, s legmagvasabb gondolatai ide esnek. Szigorú és éles leczkét ad Zolának, kik nem az embert, de az állat embert rajzolják, a sarat és szennyet, úgy a mint van. Hat levelen át korholja őket, e pusztá utánzók seregét, megtámadva alapjukat, filosofiájukat is, melynek elhibázott már a sarkpontja, midőn a művészet kizárólagos elvéül a szolgálai utánzást hirdetik; a kik szerint „a szellemi termékek, a gondolatok ép oly váladékai az agynak, mint az epe a májnak.“ — Végszavában, hol a középútat mutatja ki követésre, megtagadja tőlük még a komolyságot is, mely hosszabb tárgyalásra sem méltó — s a realidealis irány egyedül jogos voltát hangoztatva végez.

Szóval a könyvecske lényegében doktori értekezésnek készült aesthetikai s művészettörténeti kivonat, czélzatában polemikus a manapság elharapódzott materialismus túlzásai ellen; eredményében pedig ha nem mondható is nyereségnek, silány viszonyaink között már csak eszméltető volta mellett is minden bizonynyal hézag pótló, mit a szerző neve elé szúrt „ifj.“ jelző még inkább emel s velünk többet reményltet.

Pap Károly.

XIV. Lajos és a szent-szék.

Louis XIV. et le Saint-Siège. Par Charles Gérin. Paris Librairie Victor Lecoffre 1894.

Gérin Károly több mint két évtizedet fordított a XIV. Lajos korabeli francia egyház történetének és a francia kormánynak a szent-székekkel való érintkezései történetének tanulmányozására. Időközben több ide tartozó dolgozatot tett közzé a *Revue des Questions Historiques* című folyóirat hasábjain. Terve szerint e cikkek egy rendszeres történeti műben olvadtak volna össze, ha az író halála a mű befejezése előtt be nem következett volna. A mi a tervbe vett műből elkészült volt, az most jelent meg két vaskos kötetben. A könyv elején 42 lapon a Mazarin és X. Ince pápa közötti viszony van röviden vázolva, a többi része pedig az 1655—1676. évek között eső történetet adja elő, tehát azon időszakra vonatkozik, mikor VII. Sándor IX. és X. Kelemen